

Naslov originala:
For Whom the Bell Tolls
Ernest Hemingway

Copyright © Hemingway Foreign Rights Trust
Copyright © 2016 ovog izdanja KONTRAST izdavaštvo

Ernest Hemingvej
Za kim zvono zvoni

Urednici:
Vladimir Manigoda
Aleksandar Šurbatović

Prevod:
Ivan Tešić

Lektura i korektura:
Vesna Crepuljarević

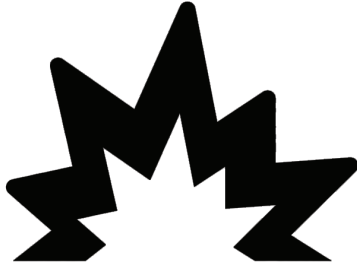
Grafičko oblikovanje:
Jelena Lugonja

Štampa:
Dereta doo, Beograd

Tiraž:
1000

Izdavači:
Kontrast
Beograd, Klaonička 2, Zemun
e-mail: jakkontrast@gmail.com
kontrastizdavastvo.com; facebook.com/KontrastIzdavastvo
www.glif.rs

Dereta doo
Vladimira Rolovića 94a, Beograd
e-mail: office@dereta.rs
www.dereta.rs

**ERNEST
HEMINGVEJ**

**ZA KIM
ZVONO
ZVONI**

GLAVA I

Ležao je ispružen na šumskom tlu, smeđem od borovih iglica, s bradom na skrštenim rukama, a visoko gore duvao je vetar u vrhovima borova. Planinska padina na kojoj je ležao blago se spuštala, ali je dole bila strma i mogao je da vidi tamne pruge od automobilskog ulja na putu koji je skretao kroz prolaz. Duž puta se nalazio potok i daleko u dnu prolaza video je strugaru pored potoka i vodu kako pada preko brane, belu u letnjoj sunčevoj svetlosti.

„Je li to strugara?“, upita.

„Da.“

„Ne sećam je se.“

„Sazidana je pošto si ti otišao. Stara strugara je dole niže, daleko ispod prolaza.“

Razastro je fotografisanu vojnu kartu na šumsko tle i pažljivo je gledao. Starac je gledao preko njegovog ramena. Starac je bio malen i čvrst u crnoj seljačkoj bluzi i sivim, čelično krutim pantalonama i nosio je cipele s đonovima od konopca. Zbog penjanja je teško disao i ruku je stavio na jedan od dva teška sanduka koje su nosili.

„Znači most se ne može videti odavde.“

„Ne može“, reče starac. „Ovo je manje vrletan deo prolaza gde potok blago teče. Tamo niže, gde se put na zaokretu gubi iz vida u drveću, potok odjednom pada i tu je strmi klanac.“

„Sećam se.”

„Preko klanca je most.”

„A gde su njihovi položaji?”

„Jedan položaj im je kod vodenice koju vidiš tamo.”

Mladi čovek koji je proučavao teren izvadi dogled iz džepa svoje izbledele flanelske košulje kaki boje, obrisa stakla maramicom, podesi ih dok mu se iznenada jasno ne pokazase daske strugare i vide drvenu klupu pored vrata, veliku gomilu strugotine koja se dizala iza otvorene šupe gde je stajala mašina za struganje i deo ustave pomoću koje su se prebacivali balvani s planinske padine na drugu obalu potoka. Kroz dogled potok je izgledao bistar i gladak i, ispod zavojne linije vode koja je padala, vetar je nosio penu s brane.

„Nema straže.”

„Ali dimi se na strugari”, reče starac. „I odela vise na konopcu.”

„Vidim ih, ali ne vidim nijednog stražara.”

„Možda je u hladu”, objasni starac. „Vručina je sad tamo. Možda je u senci s onog kraja koji mi ne vidimo.”

„Verovatno. Gde je sledeći položaj?”

„Iza mosta. Kod putareve kolibe na petom kilometru od početka prolaza.”

„Koliko vojnika ima tamo?”, On pokaza na strugaru.

„Možda četiri i kaplar.”

„A dole?”

„Više. Saznaću.”

„A na mostu?”

„Uvek dvojica. Sa svake strane po jedan.”

„Biće nam potreban izvestan broj ljudi”, reče on. „Koliko ljudi možeš da dobiješ?”

„Mogu da ti ih dovedem koliko god želiš”, reče starac. „Ima mnogo ljudi ovde u brdima.”

„Koliko?”

„Ima ih više od stotine. Ali su u malim grupama. Koliko ljudi će ti biti potrebno?”

„Obavestiću te kad proučimo most.”

„Hoćeš sad da ga proučavaš?”

„Ne, sada hoću da odemo gde ćemo sakriti ovaj eksploziv dok mu ne dođe vreme. Hteo bih da ga sakrijemo na vrlo sigurno mesto, da ne bude od mosta udaljeno više od pola sata, ako je moguće.”

„To je prosto”, reče starac. „Odande kud mi sad idemo most će se nalaziti dole nizbrdo. Ali sad se stvarno moramo malko penjati da bismo onamo stigli. Jesi li gladan?”

„Da”, odgovori mladi čovek. „Ali ješćemo kasnije. Kako se ti zoveš? Zaboravio sam.” Učini mu se loš znak što je zaboravio.

„Anselmo”, reče starac. „Zovem se Anselmo i iz Barko de Avila sam. Daj da ti pomognem, da poneseš taj paket.”

Mladi čovek, koji je bio visok i mršav, s pramenjem od sunca poplavele kose i licem izgorelim od sunca i vetra, koji je nosio od sunca izbledelu flanelsku košulju, seljačke pantalone i cipele s donovima od konopca, nagnu se, provuče ruku kroz jedan remen i zabaci teški ranac na rame. Onda provuče drugu ruku kroz drugi remen i smesti težinu ranca na leđa. Košulja mu je još bila mokra na mestu gde se ranije ranac nalazio.

„Natovarih ga”, reče. „Kako sad idemo?”

„Penjemo se”, reče Anselmo.

Savijajući se pod teretom ranca, znojeći se, penjali su se istrajno kroz borovu šumu koja je pokrivala planinsku stranu. Nije bilo nikakvog traga koji bi mladi čovek mogao da primeti, ali oni su se probijali naviše i uz planinu i onda predoše potocić i starac je istrajno išao napred do ivice stenovitog korita potoka. Bilo je sve strmije i teže za penjanje, dok najzad nije izgledalo da se potok obrušava preko ivice glatkog granitnog grebena koji se dizao iznad njih, i starac pričekava podno grebena da se mladi čovek popne do njega.

„Možeš li?”

„Mogu”, reče mladi čovek. On se sav preznojavao i mišići na bedrima su mu se trzali zbog penjanja ovom uzbrdicom.

„Sad me pričekaj ovde. Idem ja napred da ih pripremim. Nećeš valjda da te ucmečaju s tim tvojim stvarima.”

„Ne, ni za šalu”, reče mladi čovek. „Je li to daleko?”

„Vrlo je blizu. Kako te zovu?”

„Roberto”, odgovori mladi čovek. On spusti ranac niza se i stavi ga polako između dva kamena pored korita potoka.

„Onda pričekaj ovde, Roberto, a ja ću se vratiti po tebe.”

„Dobro”, reče mladi čovek. „Ali nameravaš li ti da ideš tuda dole ka mostu?”

„Ne. Kad budemo išli ka mostu, ići ćemo drugim putem. Kraćim i lakšim.”

„Ja ne bih hteo da smestim ovaj materijal daleko od mosta.”

„Videćeš. Ako ne budeš zadovoljan mestom, stavićemo ga na drugo.”

„Videćemo”, reče mladi čovek.

Sedeo je pored ranca i posmatrao starca kako se penje grebenom. Nije bilo teško penjati se i po načinu na koji je starac nalazio rupe za prihvatanje rukama i ne tražeći ih, mladi čovek je video da se on penjao tuda više puta. Ipak, ma ko da se gore nalazio, pazio je mnogo da ne ostavi nikakvog traga.

Mladi čovek, koji se zvao Robert Džordan, bio je krajnje gladan i zabrinut. Često je bio gladan, ali nije često bio zabrinut jer nije pridavao nikakvog značaja onom što se njemu samom dešavalo i znao je iz iskustva kako je prosto kretati se iza neprijateljskih linija svuda u celoj ovoj zemlji. Bilo je isto toliko prosto kretati se iza njih koliko i proći kroz njih, ako imate dobrog vodiča. Jedino pridavanje važnosti onom što može da ti se desi ako te uhvate, činilo je to teškim. Moraš potpuno da veruješ svetu s kojim radiš ili da mu uopšte ne veruješ, a ti moraš da se odlučiš u pogledu poverenja. Ali to ga sad nije zabrinjavalo. Bilo je drugih stvari.

Taj Anselmo je bio dobar vodič i izvanredno se kretao po planinama. Robert Džordan je i sam mogao dobro da pešači, ali je znao, idući od jutra za starcem, da ga ovaj svojim hodom može namrtvo da izmori. Robert Džordan je imao poverenja u tog čoveka, Anselma, dosad, u svemu izuzev u sudu. Još nije imao prilike da proverí njegov sud, a, u svakom slučaju, sud je bila njegova sopstvena odgovornost. Ne, nije on bio zabrinut

zbog Anselma i problem mosta nije bio teži od mnogih drugih problema. On je znao kako se diže u vazduh svaki most koji bi mu čovek spomenuo i on je digao u vazduh mnogo mostova svih veličina i konstrukcija. Bilo je u ta dva ranca dovoljno eksploziva i materijala da se taj most digne u vazduh kao što treba, čak i da je dvaput veći no što ga je Anselmo obavestio, pa čak da je veći no što ga se on seća kad je ono prelazio preko njega na putovanju za La Granhu, prilikom izleta koji je napravio peške 1933. godine, ili kakvog mu ga je Golc opisao pretpošle noći u gornjoj sobi u kući izvan Eskorijala.

„Dići most u vazduh nije ništa”, rekao je Golc pokazujući olovkom po velikoj mapi. Svetlost lampe se sjajila na njegovoj izbrijanoj glavi s ožiljcima. „Razumete?”

„Da, razumem.”

„Apsolutno ništa. Samo dići most u vazduh je neuspeh.”

„Da, družo generale!”

„Dići most u vazduh u određenom satu baziranom na vremenu predviđenom za napad jeste ono što treba uraditi. Prirodno, vi to i sami vidite. To vaše je tačno i to treba tako uraditi.”

Golc je gledao u olovku i onda je njome počeo da lupka po zubima.

Robert Džordan nije ništa rekao.

„Razumete, to vaše je tačno i to treba uraditi”, produžavao je Golc gledajući ga i mašući glavom. Lupkao je sad olovkom po mapi. „Ja bih tako to uradio. Ali ne možemo.”

„Zašto, družo generale?”

„Zašto?”, reče Golc ljutito. „Koliko napada ste videli i vi me pitate zašto? Ko može da garantuje da se moja naređenja nisu izmenila? Ko može da garantuje da napad nije odložen? Ko može da garantuje da on neće početi šest sati pre nego što treba da počne? Da li je ijedan napad bio kakav je trebalo da bude?”

„Počće na vreme ako je to vaš napad”, reče Robert Džordan.

„Nikad to nisu moji napadi”, reče Golc. „Ja ih vršim, ali oni nisu moji. Artiljerija nije moja. Moram joj se podvrgavati. Nikad nisam dobio ono što sam tražio, čak i kad su postojale mogućnosti. Ali to je još najmanje. Ima drugih stvari. Vi znate

kakav je taj svet. Nije potrebno ulaziti u sve to. Uvek nešto postoji. Uvek će se neko umešati. Zato sad svakako nastojte da razumete.”

„Onda kad treba da je most dignut u vazduh?“, upita Robert Džordan.

„Kad napad počne. Čim napad počne, a ne pre. Tako da nikakva pojačanja ne dođu tim putem.“ On pokaza olovkom. „Ja moram znati da ništa neće doći tim putem.“

„A kada je napad?“

„Kazaću vam. Ali vam dan i sat treba da služe samo kao indikacija verovatnoće. Morate biti spremni do tog vremena. Dići ćete most kad napad počne. Razumete?“, pokazivao je olovkom. To je jedini put kojim oni mogu dobiti pojačanja. To je jedini put kojim mogu dovući tenkove ili artiljeriju ili čak i krenuti kamionom prema prolazu koji napadam. Moram biti siguran da je most dignut u vazduh. Ne ranije jer bi ga mogli popraviti ako bi napad bio odložen. Ne. Mora otići kad napad počne i ja moram biti siguran da je otišao. Tu se nalaze samo dva stražara. Čovek koji će ići s vama tek je došao odande. Kažu da je vrlo pouzdan. Videćete. On ima ljudi u planinama. Uzmite koliko vam treba ljudi. Upotrebite ih što je manje moguće, ali upotrebite ih dovoljno. Ne treba da vam govorim ove stvari.“

„A po čemu ću ja znati da je napad otpočeo?“

„Vršiće se sa čitavom divizijom. Bombardovanje iz vazduha će biti kao priprema. Niste gluvi, zar ne?“

„Dakle, mogu li pretpostaviti da je napad počeo kad avioni izbace bombe?“

„Ne možete uvek tako pretpostavljati“, rekao je Golc i zatresao glavom. „Ali u ovom slučaju, možete. Ovo je moj napad.“

„Razumem“, rekao je Robert Džordan. „Ne mogu reći da mi se to mnogo sviđa.“

„Ni meni se mnogo ne sviđa. Ako ne želite da se toga poduhvatite, recite to sad odmah. Ako smatrate da to ne možete učiniti, recite to sad odmah.“

„Izvršiću to“, rekao je Robert Džordan. „Izvršiću kako treba.“

„To je sve što mi je potrebno da znam”, rekao je Golc. „Da ništa neće doći preko tog mosta. To apsolutno.”

„Razumem.”

„Ja ne volim da tražim od ljudi da vrše takve stvari i na takav način”, produžavao je Golc. „Ne mogu da vam naredim da to uradite. Razumem na šta možete da budete prisiljeni zato što postavljam ovakve uslove. Objasnjavam vam vrlo pažljivo tako da razumete i da razumete sve moguće teškoće i važnost.”

„A kako ćete vi napredovati prema La Granhi ako je taj most dignut u vazduh?”

„Mi idemo napred spremni da popravimo most pošto smo jurišali na prolaz, to je vrlo složena i lepa operacija. Složena i lepa kao nikad. Plan je izliferovan u Madridu. Ovo je drugo remek-delo Visenta Roha, neuspelog profesora. Ja vršim napad i vršim ga, kao i uvek, bez dovoljno snaga. Ovo je vrlo moguća operacija, uprkos tome. Mnogo sam srećniji zbog toga nego obično. Može biti i uspešna, ako se taj most eliminiše. Možemo zauzeti Segoviju. Gledajte, pokazaću vam kako to ide. Vidite? Ne napadamo mi s vrha prolaza. Mi držimo to. To je mnogo pozadi. Gledajte – ovde, ovako.”

„Ja bih više voleo da ne znam”, rekao je Robert Džordan.

„Dobro”, rekao je Golc. „To znači nositi manje prtljaga na onu drugu stranu, da?”

„Ja uvek više volim da ne znam. Onda nije važno, ma šta da se desi, nisam ja onaj koji je pričao.”

„Bolje je ne znati”, Golc je gladio čelo olovkom. „Mnogo puta želim da ni sam ne znam. Ali vi znate stvar koju treba da znate o mostu?”

„Da. To znam.”

„Verujem da znate”, reče Golc. „Neću vam držati tu nika-kav govor. Da popijemo nešto. Osušiše mi se usta od tolikog pričanja, družu Hordane. Vaše ime je na španskom vrlo smešno, družu Hordaune.”

„Kako izgovarate Golc na španskom, družu generale?”

„Hoće”, reče Golc smešeći se, praveći zvuk duboko u grlu kao da ima jak kašalj pa hoće da se ishrakne. „Hoće”, zagrakta

on. „Drug heneral Hoce. Da sam znao kako se Golc izgovara na španskom, izabrao bih lepše ime pre nego što sam došao ovamo da ratujem. Kad pomislim da sam došao da komandujem divizijom i da sam mogao da izaberem koje god sam želeo ime i odabrao sam Hoce. Heneral Hoce. Sad je suviše kasno da ga menjam. Kako vam se sviđa u *partizanima*?” To je bio ruski izraz za gerilu iza neprijateljskih linija.

„Vrlo mnogo”, reče Robert Džordan. On se nasmeši. „Vrlo je zdravo na čistom vazduhu.”

„I meni se to sviđalo kad sam bio vaših godina”, reče Golc. „Priča se da vrlo dobro dižete mostove u vazduh. Vrlo znalački. To je samo rekla-kazala. Ja vas lično nisam video da ste ma šta učinili. Možda se u stvari ništa stvarno nije ni desilo. Da li ih stvarno dižete u vazduh?” On ga je sad dražio. „Popijte ovo”, dodao je čašu španskog brendija Robertu Džordanu. „Vi ih stvarno dižete u vazduh?”

„Ponekad.”

„Bolje da to ponekad nema nikakve veze sa ovim mostom. Ne, da ne govorimo više o tom mostu. Vi sad dovoljno znate o tom mostu. Mi smo vrlo ozbiljni i možemo praviti grube šale. Slušajte, imate li mnogo devojaka s druge strane linije?”

„Ne, nema vremena za devojke.”

„Ne slažem se. Ukoliko je neurednija služba, utoliko je neuredniji život. Vi imate vrlo neurednu službu. I vama je potrebno da podšišate kosu.”

„Moja kosa je podšišana kao što treba”, reče Robert Džordan. Poslao bi sebe dođavola kad bi morao obrijati glavu kao Golc. „I bez devojaka imam da mislim na mnogo stvari”, reče on zlovoljno.

„Kakvu vrstu uniforme ću morati da nosim?”, upita Robert Džordan.

„Nikakvu”, reče Golc. „Vaša frizura je u redu. Ja vas diram. Vrlo ste različiti od mene”, reče Golc i ponovo napuni čaše.

„Zar vi nikad ne mislite samo o devojka? Ja uopšte nikad ne mislim. Zašto bih mislio? Ja sam *Général Sovietique*.

Ja nikad ne mislim. Nemojte ni pokušavati da me navedete na razmišljanje.”

Neko od njegovog osoblja ko je sedeo na stolici i radio na mapi na dasci za crtanje progunda nešto na jeziku koji Robert Džordan nije razumevao.

„Čuti”, rekao je Golc na engleskom. „Ja se šalim, ako hoću. Ja sam ozbiljan, zato se i šalim. A sad popijte to i onda idite. Razumete, a?”

„Da”, rekao je Robert Džordan. „Razumem.”

Rukovali su se i on je salutirao i izašao do štabskog automobila gde ga je starac očekivao spavajući i u tim kolima su prošli putem pored Gvadarama, starac je još spavao, i gore Navaseradskim putem do kolibe Alpskog kluba, gde je on, Robert Džordan, spavao tri sata pre nego što su krenuli.

Tad je poslednji put video Golca s njegovim čudno belim licem koje nikad nije tamnelo, njegovim očima kao u sokola, velikim nosom i tankim usnama i obrijanom glavom izukrštanom borama i brazgotinama. Sutra uveče će oni biti van Eskorijala u tami na putu; duge linije kamiona u koje se ukrcava pešadija u mraku, ljudi, s teškim teretima, penju se u kamione, puškomitraljeska odeljenja dižu oružje u kamione, tenkovi se guraju na tenkovske kamione s dugim karoserijama, izvlači se divizija napolje da noću krene u napad na klisuru. Neće da misli o tome. To nije njegova stvar. To je Golcov posao. On ima da uradi samo jednu stvar i to je ono o čemu treba da misli i o čemu mora jasno da razmisli i da prima sve što naiđe i da se ne brine. Brinuti se isto je toliko loše koliko i plašiti se. To prosto otežava stvari.

On je sad sedeo pored potoka i posmatrao bistru vodu kako teče između stena i, preko potoka, primeti gustu leju dragušca. Pređe potok, ubra dve šake, opru blatnjave čizme u vodi i onda sede ponovo pored svog ranca i pojedje čisto, sveže zeleno lišće i savijene stabljike paprena ukusa. Kleče pored potoka i, gurajući pozadi svoj automatski pištolj na pojasu da se ne ovlaži, on se spusti oslanjajući se rukama na dva kamena i napi se iz potoka. Voda je bila do bola hladna.

Odgurnuvši se naviše rukama, on okrete glavu i vide starca kako silazi grebenom. S njim je bio još jedan čovek, takođe u crnoj seljačkoj bluzi i tamnosivim pantalonama – to je bila skoro uniforma u ovoj provinciji – cipelama s đonovima od konopca, s karabinom bačenim preko leđa. Taj čovek je bio gologlav. Ova dvojica su se pentrala po steni kao koze.

Prišli su mu i Robert Džordan je ustao.

„*Salud, Camarada*”, reče on čoveku sa karabinom i nasmeši se.

„*Salud*”, progunđa drugi. Robert Džordan pogleda u tog čoveka s teškim, čekinjavim licem. Bilo je skoro okruglo i glava mu je bila okrugla i postavljena nisko na ramena. Oči su mu bile malene i razmak između njih vrlo velik, uši su mu bile malene i tesno priljubljene uz glavu. Bio je težak čovek i oko sto sedamdeset i pet santimetara visok, a ruke i noge su mu bile vrlo velike. Nos mu je bio slomljen, usta rasečena u jednom uglu – linija ožiljka preko gornje usne i donje vilice videla se i kroz poraslu brađu.

Starac klimnu glavom prema ovom čoveku i nasmeši se.

„On je gazda ovde”, nasmeja se, onda savi ruke tako da mu mišići odskočiše i pogleda na čoveka sa karabinom s napola podrugljivim divljenjem. „Vrlo jak čovek.”

„Vidim”, reče Robert Džordan i ponovo se nasmeši. Nije mu se sviđao izgled tog čoveka i u sebi se uopšte nije smešio.

„Šta imaš čime bi mogao dokazati ko si?”, upita čovek s karabinom.

Robert Džordan otkopča iglu koja je pribadala preklop na njegovom džepu i izvadi savijenu hartiju iz levog džepa flanelne košulje i dodade je tom čoveku koji je otvorio, pogleda sumnjičavo i vrati mu je u ruku.

Tako, on ne zna čitati, primeti Robert Džordan.

„Pogledaj pečat”, reče on.

Starac pokaza pečat i čovek s karabinom ga pogleda, okrećući ga prstima.

„Kakav je to pečat?”

„Zar ga nikad nisi video?”

„Ne.”

„Ima ih dva”, reče Robert Džordan. „Jedan VOA, vojnoobaveštajna agencija. Drugi je vrhovni štab.”

„Da, video sam taj pečat i ranije. Ali ovde samo ja komandujem”, reče mrzovoljno. „Šta imate u rančevima?”

„Dinamit”, odgovori starac gordo. „Prošle noći smo prešli preko linije u mraku i čitav dan vučemo ovaj dinamit po planini.”

„Umem da se služim dinamitom”, reče čovek s karabinom. On vrati hartiju Robertu Džordanu i odmeri ga. „Da. Meni treba dinamit. Koliko ste mi ga doneli?”

„Nisam ja tebi doneo nikakav dinamit”, reče mu Robert Džordan mirno. „Dinamit je za nešto drugo. Kako se zoveš?”

„Šta će ti to?”

„On je Pablo”, reče starac. Čovek s karabinom ih je obojicu posmatrao mrzovoljno.

„Dobro. Čuo sam mnogo dobrog o tebi”, reče Robert Džordan.

„Šta si čuo o meni”, upita Pablo.

„Čuo sam da si odličan vođa gerilaca, da si odan Republici i svojim delima potvrđuješ odanost i da si i hrabar i ozbiljan. Nosim ti pozdrave iz Vrhovnog štaba.”

„Gde si to sve čuo?”, upita Pablo. Robert Džordan primeti da laskanje nije imalo dejstva na njega.

„Slušao sam to od Buitraga do Eskorijala”, pomenu on čitav deo zemlje s druge strane linije.

„Ja nikoga ne znam ni u Buitragu ni u Eskorijalu”, reče Pablo.

„Ima mnogo sveta s druge strane planine koji tamo nije bio nikad ranije. Odakle si?”

„Iz Avile. Šta ćeš raditi s dinamitom?”

„Dići most u vazduh.”

„Koji most?”

„To je moja stvar.”

„Ako je na ovoj teritoriji, onda je moja stvar. Ne dižu se mostovi u blizini mesta gde živiš. Moraš živeti u jednom kraju,

a vršiti operacije u drugom. Ja znam svoj posao. Ko je živ, sada, posle godinu dana, zna svoj posao.”

„To je moj posao”, reče Robert Džordan. „Možemo prodiskutovati zajedno. Hoćeš li nam pomoći da ponesemo rančeve?”

„Neću”, reče Pablo i odmahnu glavom.

Starac se naglo okrete k njemu, govorio je brzo i besno na dijalektu koji je Robert Džordan tek mogao da razume. Kao da je čitao Kvevedo. Anselmo je govorio starokastiljanski i to otprilike ovo: „Jesi li ti životinja? Jesi. Jesi li stoka? Jesi, sto puta. Imaš li mozga? Ne, ni trunke. Mi dolazimo s nečim krajnje važnim, a ti, da te ne bi ko uznemirio u tvom boravištu, stavljáš tu tvoju lisičju rupu iznad interesa čovečanstva. Iznad interesa tvog naroda. Ja to i to u to i to tvog oca. Ja to i to u ono tvoje. *Diži tu vreću.*”

Pablo je gledao u zemlju.

„Svako treba da radi ono što može da uradi, prema tome kako može istinski da ga uradi”, reče on. „Ja živim ovde i operišem iza Segovije. Ako ovde izazovete neki nemir, sve će nas proterati iz ovih planina. Jedino ništa ne radeći ovde, u stanju smo da živimo u ovim planinama. To je princip lisice.”

„Da”, reče Anselmo gorko. „To je princip lisice, kad je nama potreban vuk.”

„Ja sam više vuk nego ti”, reče Pablo i Robert Džordan je znao da će poneti džak.

„Ej, ej...”, gledao ga je Anselmo. „Ti si više vuk nego ja, a meni je šezdeset i osam.”

On pljunu na zemlju i zatrese glavom.

„Koliko ti je godina?”, upita Robert Džordan, videći da će sad, za trenutak, stvari biti u redu i nastojeći da ih olakša.

„Šezdeset i osam u mesecu julu.”

„Ako ikad ugledamo taj mesec”, reče Pablo. „Da ti pomognem, da ponesem taj džak”, reče on Robertu Džordanu. „Ostavi drugi starcu.” On sad više nije govorio mrzovoljno nego skoro tužno. „To je starac s velikom snagom.”

„Ja ću nositi džak”, reče Robert Džordan.

„Nećeš”, reče starac. „Ostavićeš ga tom drugom jakom čoveku.”

„Ja ću ga poneti”, reče mu Pablo i u njegovoj mrzovolji bilo je tuge koja je uznemiravala Roberta Džordana. Poznao je on tu tugu i uznemiravalo ga je što je nalazi ovde.

„Daj mi onda karabin”, reče on i Pablo mu ga dodade; on ga prebaci preko leđa i krenu sa dva čoveka koja su se teško penjala ispred njega, vukući i penjući se uz granitnu stenu i preko njene gornje ivice do mesta gde se nalazila zelena čistina u šumi.

Oni obidoše ivicom livadicu i Robert Džordan, koračajući sad lako bez tereta, s karabinom prijatno čvrstim o rame-nu posle težine džaka od kojeg se znojio, primeti da je trava košena na nekoliko mesta i znake da su kočici bili pobodeni u zemlju. Vide trag u travi kuda su konje vodili na potok da piju i svežu balegu od nekoliko konja. Vezuju ih noću ovde da pasu, a danju ih sakrivaju u šumu od pogleda, razmišljaše. Pitam se samo koliko taj Pablo ima konja?

Sećao se sad, primećujući, a i ne shvatajući to, da su Pablove pantalone iznošene i sapunjavo sjajne na kolenima i bedrima. Ima li on par čizama ili jaše u tim *alpargatas*, razmišljao je. Mora da ima opremu. Ali ne sviđa mi se ta seta, mislio je. Ta seta je rđava. To je seta koja ih obuzima pre nego što napuštaju ili pre nego što izdaju. To je seta koja dolazi pre prodaje.

Ispred njih je jedan konj rzao u šumi i onda, između smeđih debela borova – samo malo sunca je silazilo kroz njihove guste vrhove koji su se gotovo dodirivali – vide ograđen prostor za konje načinjen vezivanjem konopca oko debala. Konji su ispružili glave prema ljudima kad su im se ovi približili, a pri dnu jednog drveta van ograde stajala su nagomilana sedla pokrivena nepromočivim platnom.

Pošto su stigli gore, oba čoveka s džakovima stadoše i Robert Džordan je znao da sad treba da se divi konjima.

„Da”, reče. „Lepi su.” On se okrete Pablo. „Imaš čitavu konjicu i sve ostalo.”

Bilo je pet konja u ogradi, tri šarca, jedan riđ i jedan zlatast. Odvajajući ih pažljivo pogledom, pošto ih je najpre pogledao sve zajedno, Robert Džordan ih je sad gledao pojedinačno. Pablo i Anselmo su znali koliko vrede ti konji i dok je Pablo

sad stajao gord i manje tužnog izraza, posmatrajući ih zaljubljeno, starac se ponašao kao da su neko veliko iznenađenje koje je on sam iznenada spremio.

„Kako ti se čine?“, upita.

„Sve sam ih ja uzeo“, reče Pablo i Robertu Džordanu bi drago što ga čuje da govori s gordošću.

„Taj“, reče Robert Džordan pokazujući na jednog šarca, velikog pastuva s belim znakom na čelu i jednom prednjom belom nogom, „to je konj!“

To je bio lep konj i izgledao je kao da je sišao s neke Velasquesove slike.

„Oni su svi dobri“, reče Pablo. „Razumeš li se u konje?“

„Da.“

„Utoliko bolje“, reče Pablo. „Vidiš li manju na jednom od njih?“

Robert Džordan je znao da sad njegove papire ispituje čovek koji ne ume da čita.

Konji, svi mirni, uzdignutih glava posmatrali su čoveka. Robert Džordan se provuče između dvostrukog užeta obojica i udari zlatastog rukom po sapima. On se nasloni na užu ograđenog prostora i posmatraše konje kako kruže u ogradi, postoja posmatrajući ih još jedan trenutak dok su stajali mirno, onda se nagnu i provuče se napolje između konopaca.

„Riđasta kobila je hroma na zadnju nogu“, reče on Pablu ne gledajući ga. „Kopito joj je naprslo i mada joj možda neće biti gore ako bude potkovana kako treba, može ipak da propadne ako bude putovala po suviše tvrdom terenu.“

„Kopito joj je bilo takvo kad smo je uzeli“, reče Pablo.

„Najbolji konj koga imate, beloliki šarac pastuv, ima otok nad gležnjem, koji mi se ne sviđa.“

„Nije to ništa“, reče Pablo. „Udarilo se pre tri dana. Da je imalo šta da bude, već bi bilo.“

On povuče platno i pokaza sedla. Bila su dva obična „vakero“ ili pastirska sedla, kao američki samari, prevučena kožom i sa teškim, savijenim uzengijama i dva vojnička sedla od crne kože.

„Ubili smo dvojicu iz *guardia civila*”, reče on objašnjavajući otkuda mu vojna sedla.

„To je velika stvar.”

„Sišli su na put između Segovije i Santa Marije del Real. Sišli su da zatraže dokumenta od kočijaša. Uspeli smo da ih ubijemo, a da ne povredimo konje.”

„Jeste li mnogo ubili iz civilne straže?”, upita Robert Džordan.

„Nekoliko”, reče Pablo. „Ali jedino ovu dvojicu ne povredivši konje.”

„Pablo je onaj koji je digao voz u Arevalu”, reče Anselmo. „Pablo je to bio.”

„Bio je jedan stranac s nama koji je izazvao eksploziju”, reče Pablo. „Poznaješ li ga?”

„Kako se zove?”

„Ne sećam se. To je vrlo retko ime.”

„Kako je izgledao?”

„Bio je plav kao ti, ali ne toliko visok, s velikim rukama i slomljenim nosom.”

„Kaškin”, reče Robert Džordan. „To će biti Kaškin.”

„Da”, reče Pablo. „Vrlo retko ime. Nešto slično. Šta je s njim?”

„Mrtav je od aprila.”

„To se svakom desi”, reče Pablo sumorno. „Na taj način ćemo svi završiti.”

„Tako svi ljudi svršavaju”, reče Anselmo. „Tako su ljudi uvek svršavali. Šta je s tobom, čoveče? Jel’ ti pripala muka?”

„Oni su vrlo jaki”, reče Pablo. Izgledalo je kao da govori sebi. Gledao je sumorno konje. „Vi ne shvatate kako su oni jaki. Vidim ih uvek sve jače, sve bolje naoružane. Uvek sa sve više materijala. Ja sam ovde sa ovakvim konjima. A šta mogu da očekujem? Da me gone i da umrem. Ništa više.”

„Ti goniš koliko i tebe gone”, reče Anselmo.

„Ne”, reče Pablo. „Ne više. I ako sad napustimo ove planine, kuda možemo da idemo? Odgovori mi na to. Kuda sad?”

„U Španiji ima mnogo planina. Postoji Sijera de Gredos, ako se ode odavde.”

„Ne za mene”, reče Pablo. „Umoran sam od ganjanja. Ovde nam je dobro. Sad ako ti digneš most u vazduh, goniće nas. Ako budu znali da smo tu, progoniće nas avionima, pronaci će nas. Ako pošalju Mavre da nas ganjaju, naći će nas i mi moramo otići. Umoran sam od svega toga. Čujete li?” On se okrenu Robertu Džordanu. „S kakvim pravom ti, stranac, dolaziš i govoriš mi šta moram da radim?”

„Nisam ti rekao da moraš nešto da uradiš”, reče mu Robert Džordan.

„Ali hoćeš”, reče Pablo. „Eto. U tome je nevolja.”

On pokaza dva teška džaka koje su spustili na zemlju dok su posmatrali konje. Posmatranje konja izgleda da ga je navelo na razmišljanje, a što je video da se Robert Džordan razume u konje, izgleda da mu je razdrešilo jezik. Njih trojica su stajali sad pored ograđenog prostora i sunčeve pege su sijale po šarcu pastuvu. Pablo ga je gledao i onda nogom gurnu teški džak.

„Tu je zlo.”

„Ja dolazim samo po dužnosti”, reče mu Robert Džordan. „Ja dolazim po naređenju onih koji vode rat. Ako zatražim da mi pomognete, vi možete odbiti i ja ću naći druge koji će mi pomoći. Još vas čak nisam ni molio da mi pomognete. Ja moram da radim što mi se naređuje da radim, a mogu ti dokazati da je to važno. A što sam stranac, za to nisam kriv. Želeo bih da sam se rodio ovde.”

„Za mene je, sad, najvažnije da nas ovde niko ne uznemirava”, reče Pablo. „Za mene je, eto, to dužnost i prema onima koji su sa mnom i prema sebi.”

„Prema sebi, da”, reče Anselmo. „Prema sebi sad posle dugog vremena. Prema sebi i svojim konjima. Dok nisi imao konje, bio si s nama. Sad si ti samo jedan kapitalista više.”

„To je nepravedno”, reče Pablo. „Ja sve vreme dajem konje za stvar.”

„Vrlo malo”, reče Anselmo prezrivo. „Vrlo malo po mom mišljenju. Ukrasti, da. Jest, da. Ubiti, da. Boriti se, ne.”

„Ti si starac koji će na sebe navući nevolju svojim jezikom.”